

MAKSUHÄIRIÖT SUOMESSA 2015-2020¹

Niilo Luotonen
Vesa Puttonen
Elias Rantapuska

Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu

9.5.2021

Tiivistelmä

Tutkimme suomalaisten maksuhäiriömerkintöjä vuosina 2015-2020. Keskimääräistä useammin maksuhäiriö on nuorilla miehillä, naimattomilla, eronneilla, muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvilla, työttömillä ja valtion tuella rakennetussa vuokra-asunnossa asuvilla. Maksuhäiriöt ovat yhteydessä alhaiseen koulutustasoon, äskettäiseen avioeroon ja alaikäisten lasten vanhempiin. Maksuhäiriöt kasaantuvat: kun henkilö saa yhden maksuhäiriömerkinnän, todennäköisyys saada lisää merkintöjä on huomattavasti korkeampi verrattuna tilanteeseen, jossa merkintöjä ei ole vielä yhtään. Näin tapahtuu erityisesti, kun maksuhäiriömerkinnän saa nuori ja ensimmäisenä saatu maksuhäiriömerkintä aiheutuu luottokortti- tai osamaksuvelan laiminlyönnistä.

---

¹ Kiitämme Risto Kalliota Suomen Asiakastiedon aineiston hankintaan liittyvästä avusta. Lisäksi kiitämme Liikesivistysrahastoa ja Suomen Akatemiaa (päättös 322357), jotka ovat rahoittaneet tätä tutkimusta.

1. Maksuhäiriöiden määrän kehitys Suomessa

Maksuhäiriöiden määrä Suomessa on ollut viime vuosina tasaisessa kasvussa. Suomen Asiakastieto Oy:n julkaisemien tilastojen perusteella niiden suomalaisten määrä, joilla on maksuhäiriömerkintä ("maksuhäiriöinen"), on kasvanut 326 000:sta vuonna 2011 lähes 392 000:een vuonna 2020. Erityisesti miesten kohdalla kehitystä on pidetty ongelmallisena: 10 prosentilla kaikista miehistä on vähintään yksi maksuhäiriömerkintä, ja 30-40 -vuotiaista miehistä maksuhäiriömerkintä on yli 16 prosentilla. Maakunnittain maksuhäiriöisten henkilöiden osuudet eivät eroa kovin paljoa Suomen sisällä. Suurin osuus on manner-Suomen osalta Päijät-Hämeessä [9,7%], pienin Pohjanmaalla [6,1%]. Selkein poikkeama on Ahvenanmaa, jossa maksuhäiriöisiä on muuta maata vähemmän [4,7%] (Suomen Asiakastieto, 2020a). Maksuhäiriöt vaikuttaisivat siten olevan enemmän demografinen kuin maantieteellinen ongelma.

Majamaan ja Rantalalan (2020) selvityksessä analysoidaan Suomen Asiakastiedon aineistolla maksuhäiriömerkintöjen kehitystä vuosina 2012-2020. Alle 30-vuotiaiden kohdalla maksuhäiriöisten osuus koko väestöstä on viime vuosina laskenut. Tämä on hyvä uutinen. Maksuhäiriöisten osuudet kuitenkin kasvoivat kaikissa 30 vuotta täyttäneiden ikäryhmissä ja kasvu on ollut suhteellisesti voimakkainta vanhimmissa ikäryhmissä. Nämä ovat huonoja uutisia.

Tässä tutkimuksessa tutkimme suomalaisten maksuhäiriömerkintöjä aiempaa tarkemmin yhdistämällä Suomen Asiakastieto Oy:n maksuhäiriörekisterin Tilastokeskuksen rekisteriaineistoon. Sukupuolen, iän ja kotipaikan lisäksi pystymme arvioimaan, miten siviilisääty, työmarkkinoille osallistuminen, koulutustaso ja lasten lukumäärä ovat yhteydessä maksuhäiriöiden yleisyyteen. Selvitämme myös tekijöitä, jotka ovat yhteydessä maksuhäiriömerkintöjen kasaantumiseen. Tarkoituksenamme on tuottaa kuvailevia tuloksia, jotka auttavat ymmärtämään maksuhäiriöiden taustatekijöitä aiempaa paremmin. Tosiasioiden dokumentointi on myös syytä tehdä maksuhäiriöitä koskevien mahdollisten ennako-oletusten tietopohjaiseksi vahvistamiseksi tai haastamiseksi. Syntyvä tietopohja on välttämätön maksuhäiriöihin liittyvää tietoon perustuvaa lainsäädäntöä ja muita politiikkatoimia suunniteltaessa.

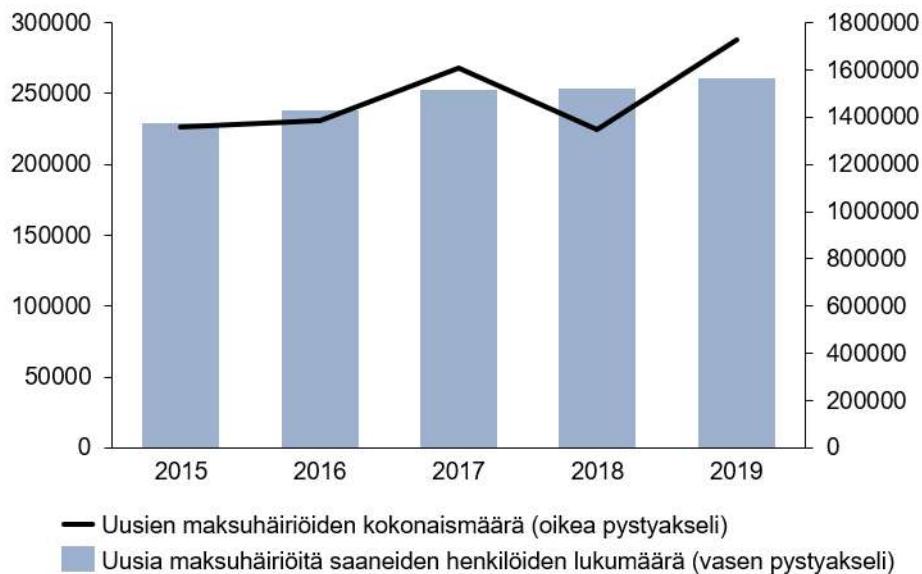
2. Tutkimusaineisto

2.1 Suomen Asiakastieto Oy:n maksuhäiriörekisteri

Käytämme tutkimusaineistona Suomen Asiakastieto Oy:n ylläpitämää maksuhäiriörekisteriä. Rekisteri kattaa kaikki suomalaisten maksuhäiriöt vuoden 2015 alusta vuoden 2020 marraskuun puoliväliin saakka. Aineisto sisältää tiedot maksuhäiriömerkinnän päivämäärästä, merkinnän syystä kolmikirjaimisella maksuhäiriökoodilla, sekä merkintään liittyvästä rahasummasta esimerkiksi velkomustuomioon tai ulosottoon liittyvien merkintöjen kohdalla.

Alkuperäisessä maksuhäiriörekisterissä on merkintöjä noin 10,7 miljoonaa ja lopullisessa tutkimusaineistossa noin 8,8 miljoonaa kappaletta. Nämä merkinnät syntyivät vuoden 2015 alun ja vuoden 2020 marraskuun välillä. Poistimme alkuperäisestä maksuhäiriörekisteristä (1) merkinnät, jotka esiintyivät jostain syystä aineistossa useampaan kertaan (vain yksi jätetty); (2) merkinnät, joita ei pystytty yhdistämään Tilastokeskuksen rekisteröimiin Suomessa asuviin henkilöihin; (3) merkinnät, joissa saaja on Tilastokeskuksen taustatietojen mukaan alle 18-vuotias; sekä (4) merkinnät, joiden saaja on kuollut samana tai aiempänä vuonna kuin merkintä syntyi. Näiden poistojen jälkeen jäljellä olevat 8,8 miljoonaa merkintää on kirjattu yhteensä 450 646 eri henkilölle. Tarkastelemiemme lähes kuuden kalenterivuoden aikana vähintään yhden maksuhäiriömerkinnän sai siis noin 450 000 suomalaista. Tässä joukossa merkintöjä kirjattiin vuoden 2015 tammikuusta vuoden 2020 marraskuuhun keskimäärin 19,4 kappaletta henkilöä kohden.

Maksuhäiriöaineiston yleiskuva kokonaisilta vuosilta 2015-2019 esitetään kuviossa 1. Kuvioista nähdään, että vuonna 2019 saadut 1 725 020 merkintää jakautuivat 260 824 henkilölle. Vuonna 2019 merkintöjä siis kirjattiin keskimäärin 6,6 kappaletta jokaiselle vähintään yhden merkinnän saaneelle henkilölle.

Kuvio 1. Maksuhäiriöiden kokonaismäärä ja uusia maksuhäiriöitä saaneiden henkilöiden lukumäärä vuosina 2015-2019.

Useimmilla uusia maksuhäiriömerkintöjä saavilla on aiempia merkintöjä. Aineistomme ei kata ennen vuotta 2015 saatuja merkintöjä. Esimerkiksi vuonna 2019 maksuhäiriömerkinnän saaneista 260 824 henkilöstä 39 423:lla ei ollut merkintöjä edeltäviltä neljältä vuodelta. Vähintään 85 %:lle maksuhäiriömerkinnän saaneista merkintä ei siis ollut ensimmäinen. Vuonna 2018 vastaavasti vähintään 82% maksuhäiriömerkinnöistä kohdistui henkilöille, jotka saivat merkintöjä myös vuosina 2015-2017. Käsitlemme maksuhäiriöiden kasaantumista tarkemmin luvussa 5.

Tarkasteltaessa kuvio 1:n ajanjaksoa 2015-2019, havaitaan että vuonna 2015 merkintöjä sai noin 230 000 henkilöä ja tämä henkilömäärä kasvoi vuoteen 2019 mennessä noin 30 000 henkilöllä. Näin ollen maksuhäiriöitä saaneiden henkilöiden lukumäärä kasvoi noin 3% ja 7500 henkilöllä joka vuosi. Väestönkasvu oli keskimäärin 0,2% per vuosi vuosina 2015-2019 (Eurostat).

2.2 Tilastokeskuksen rekisteriaineistot

Täydennämme Suomen Asiakastieto Oy:n maksuhäiriörekisteriaineistoa Tilastokeskuksen FOLK-aineistolla. Tilastokeskuksen aineisto käsittää kaikki suomalaiset, joten yhdistelemällä aineistot voimme vertailla maksuhäiriöiden yleisyyttä väestössä taustamuuttujia vasten.

Tilastokeskuksen FOLK-aineisto päivitetään vuosittain, ja se kuvaa taustamuuttujien arvoja kunkin vuoden lopussa.

Viimeinen saatavilla oleva FOLK-aineiston tieto on peräisin vuodelta 2017 (sosioekonomiseen asemaan perustuva luokittelu, esim. opiskelija, työtön), 2018 (korkein koulutusaste, tulot, velat, asunnon hallintaperuste) tai 2019 (muut muuttajat). FOLK-aineiston muuttujien lisäksi hyödynnämme Tilastokeskuksen tietoja suomalaisten peruskoulun yhdeksännen luokan päättötodistuksen pistekeskivärtä. Tämä tieto on saatavilla niille henkilöille, jotka ovat suorittaneet yhdeksännen luokan vuosina 1985-2016. Kokonaisaineistossa on 4 456 635 täysi-ikäistä suomalaista. Koulutustasossa alempi ammattikorkeakoulututkinto rinnastuu käyttämässämme tilastoinnissa kandidaatin tutkintoon ja ylempi ammattikorkeakoulututkinto maisterin tutkintoon. Maksuhäiriöt yhdistetään taustamuuttujiin henkilöturvattunnuksen avulla Tilastokeskuksessa, ja tutkijoilla on käytössään ainoastaan pseudonymisoitu henkilöturvattunnuks.

2.3. Maksuhäiriöiden yleisyys: demografiset ja sosioekonomiset tekijät

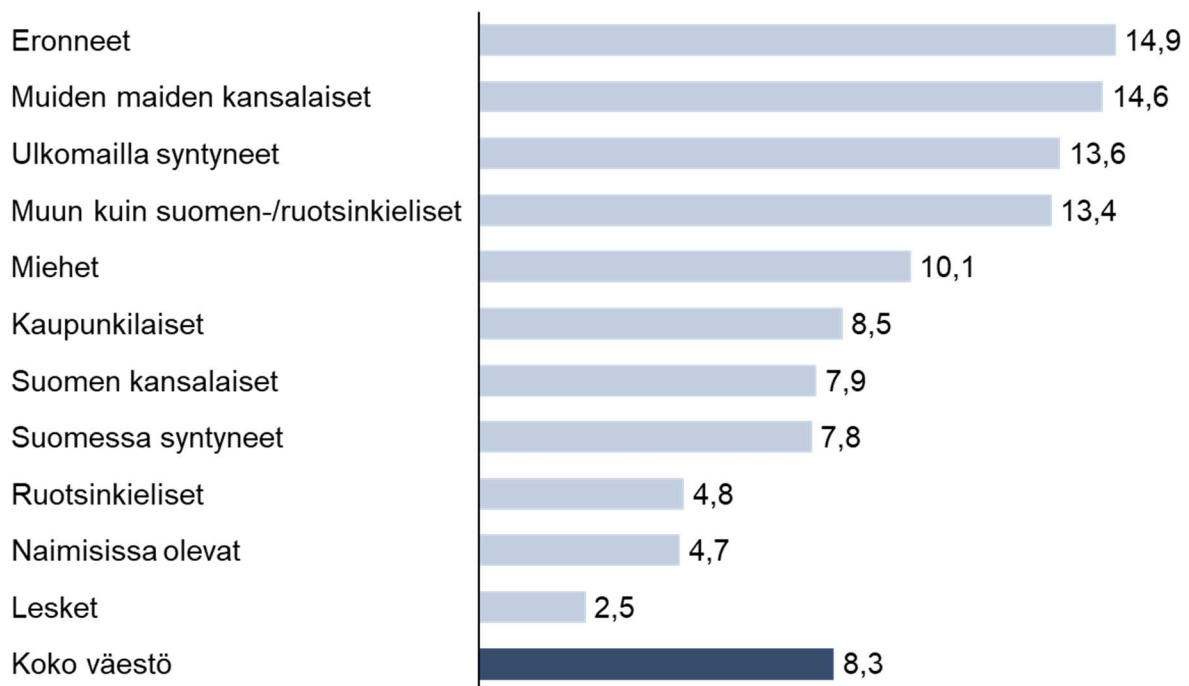
Taulukko 1 vertailee maksuhäiriömerkinnän saaneita muihin suomalaisiin iän ja taloudellisen aseman mukaan. Täysi-ikäisten suomalaisten joukossa maksuhäiriöisten osuus on 8,3%. Maksuhäiriömerkinnän saaneet ovat keskimäärin muuta väestöä nuorempia (44,3 vs. 52,2 vuotta), heidän vuosittaiset käytettävissä olevat tulonsa ovat keskimäärin alhaisemmat (16 502 vs. 24 619 euroa) ja velkaa on vähemmän (13 239 vs. 29 645 euroa). Viimeisin tulos ei ole yllättävä; asuntolainat kattavat Tilastokeskuksen (2021) tilastojen mukaan noin 75% kotitalouksille myönnettävästä kokonaislainamäärästä, ja asuntolainan saaminen on sidoksissa hyvään taloudelliseen tilanteeseen. Myös aiempien tutkimustulosten mukaan esimerkiksi korkeat tulot ennustavat keskimäärin korkeampia velkamääriä (ks. Majamaa & Rantala, 2020).

Taulukko 1. Suomalaisten keskimääräinen ikä ja taloudellinen asema sen mukaan, oliko heillä voimassa oleva maksuhäiriömerkintä marraskuussa 2020.

	Ei maksuhäiriötä		On maksuhäiriö	
	Keskiarvo	Havaintojen lkm	Keskiarvo	Havaintojen lkm
Ikä (v)	52,2	4 088 443	44,3	368 192
Käytettävissä olevat tulot (euroa)	24 619	4 088 443	16 502	368 192
Velat yhteensä (euroa)	29 645	4 088 443	13 239	368 192

Kuviosta 2 nähdään aiemminkin raportoitu tulos (esim. Suomen Asiakastieto, 2020a), jonka mukaan maksuhäiriöt ovat yleisempiä miehiksi kuin naisiksi tilastoiduilla. Voimassa oleva maksuhäiriö on 10,1%:lla miehistä, kun vastaava osuus naisilla on 6,5%. Tämä ero on kuitenkin pieni verrattuna muihin taustatekijöihin. Avioliitosta eronneiden keskuudessa maksuhäiriöisten osuus on kolminkertainen naimisissa oleviin verrattuna (14,9% vs. 4,7%), ja kuusinkertainen leskeksi jääneisiin verrattuna (2,5%). Eronneiden suhteellisen korkeasta talousvaikeuksien todennäköisyydestä Suomessa ovat aiemmin raportoineet Oksanen ym. (2015). Käsitlemme avioeron ja maksuhäiriöiden mahdollista ajallista yhteyttä yksityiskohtaisemmin luvussa 3.2.

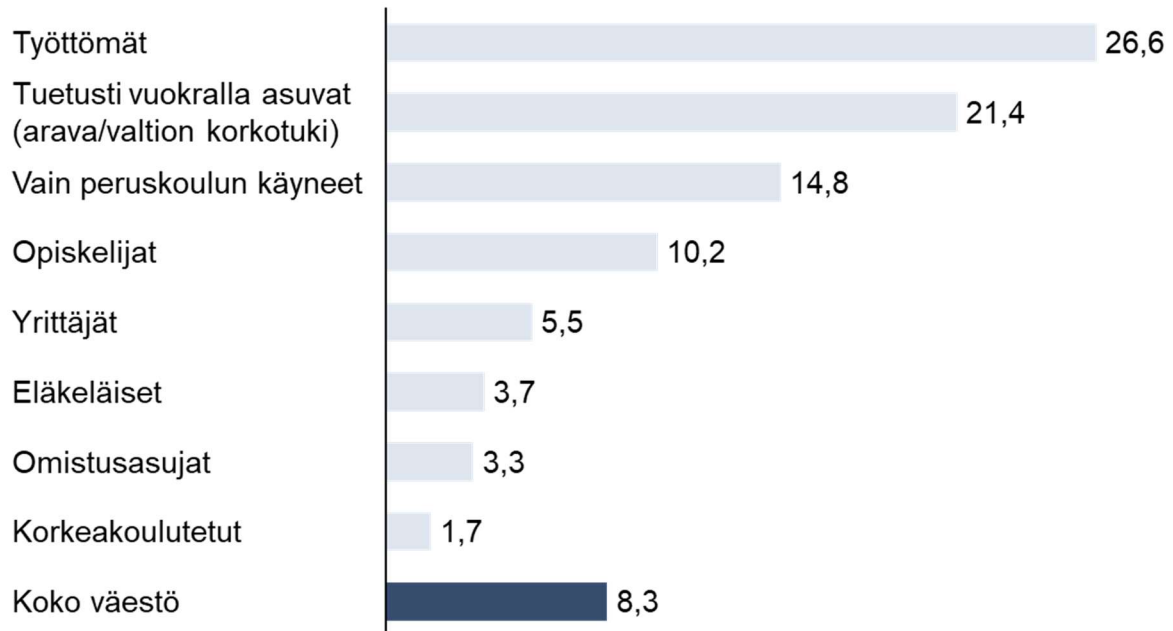
Maksuhäiriöisten osuus ei juuri vaihtele kunnan asukastiheyden mukaan, vaan on lähellä koko väestön keskiarvoa niin kaupungeissa (8,5%) kuin muissakin kunnissa (7,7%). Sitä vastoin melko suuria eroja maksuhäiriöissä nähdään äidinkielen, syntymävaltion ja kansalaisuuden mukaan. Maksuhäiriöitä on keskimääräistä useammin Suomeen muualta tulleilla, jotka eivät puhu äidinkielenään suomea tai ruotsia.

Kuvio 2. Voimassa olevan maksuhäiriömerkinnän yleisyys prosentteina valikoiduissa väestöryhmissä marraskuussa 2020 (N = 4 456 635).

Kuviosta 3 nähdään maksuhäiriöisten osuus sosioekonomisista aseman ja koulutustason mukaan. Maksuhäiriöisten osuus opiskelijoissa on muuta väestöä korkeampi (10,2% vs. 8,3%). Yli neljäsosalla työttömistä, 26,6%:lla, on maksuhäiriömerkintä. Huomattavan usein

maksuhäiriöitä on myös pelkän peruskoulun käyneillä sekä valtion tuella rakennetuissa arava- tai korkotukivuokra-asunnoissa asuvilla. Tutkimme työvoimaan osallistumisen sekä koulutuksen yhteyttä maksuhäiriöiden yleisyyteen tarkemmin luvussa 3.

Kuvio 3. Voimassa olevan maksuhäiriömerkinnän yleisyys prosentteina valikoiduissa sosioekonomista asemaa kuvaavissa ryhmissä marraskuussa 2020 (N = 4 456 635).

Kokonaisuutena taulukon 1 sekä kuvioiden 2 ja 3 perusteella piirtyy aikaisemmin esitettyä tarkempi, koko väestön tietoihin perustuva kuva maksuhäiriöisistä henkilöistä Suomessa. Keskimääräistä useammin maksuhäiriö on henkilöllä, joka (1) on työtön, (2) asuu valtion tuella rakennetussa vuokra-asunnossa, (3) ei ole naimisissa, (4) on käynyt ainoastaan peruskoulun, ja/tai (5) ei puhu äidinkielenään suomea tai ruotsia.

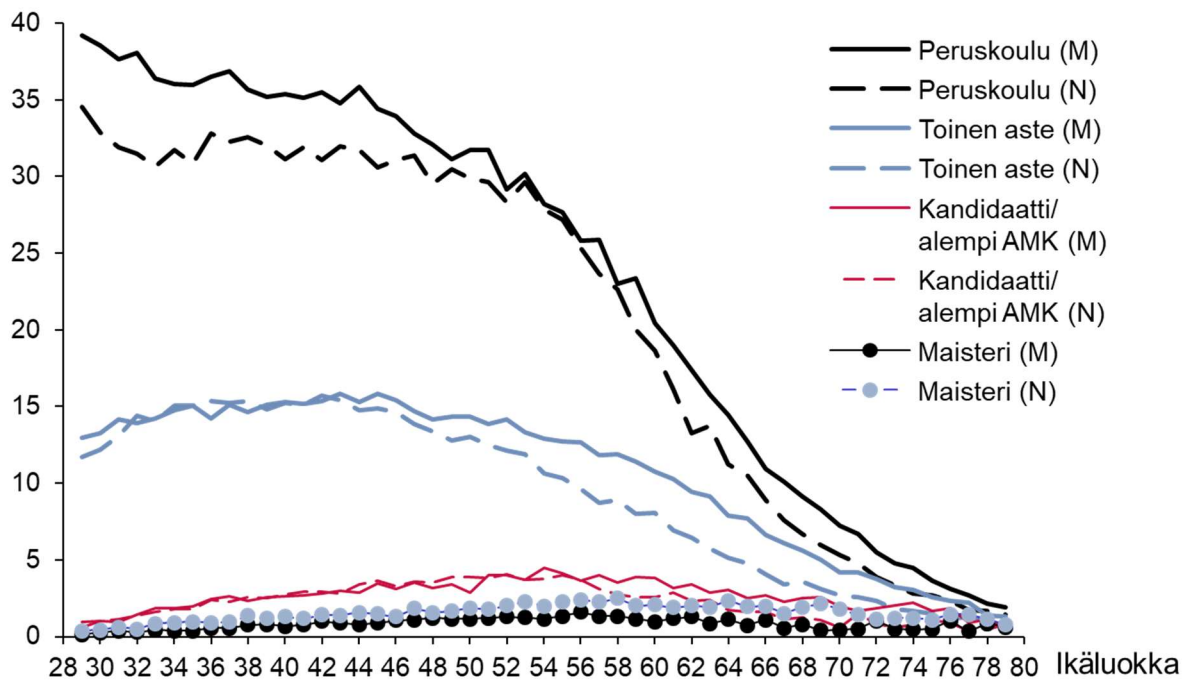
3. Maksuhäiriöiden yleisyys: koulutus, elämänmuutokset ja lapset

3.1 Koulutustaso ja koulumenestys

Kuvio 4 esittää maksuhäiriöisten henkilöiden osuudet eri ikäluokissa korkeimman suoritettun koulutusasteen sekä tilastoidun sukupuolen mukaan marraskuussa 2020. Tarkastellut ikäluokat alkavat 29 ikävuodesta ylöspäin, jotta korkeakoulututkintoa varten parhaillaan opiskelevat 18-29 -vuotiaat eivät sekoittuisi niihin, joiden koulutusaste jää tyypillisesti 18-20 vuotiaana suoritettuun ylioppilastutkintoon. Koulutusasteet on jaoteltu Tilastokeskuksen tilastointitavan

pohjalta seuraaviin viiteen eri tasoon: (1) peruskoulu, (2) toinen aste, (3) alempi korkeakouluaste, (4) ylempi korkeakoulu- tai tutkijakoulutusaste.

Kuviosta nähdään, että koulutustason yhteys maksuhäiriön yleisyyteen on merkittävä. Esimerkiksi 30-vuotiailla, korkeintaan peruskoulun käyneillä maksuhäiriöisten osuus on tilastoidusta sukupuolesta riippumatta hyvin korkea: miehillä 39 % ja naisilla 33 %. Jo toisen asteen koulutuksen suorittaneisiin siirryttäessä osuus putoaa noin kolmasosaan: miehillä 13%:iin ja naisilla 12%:iin. Korkeakoulututkinnon suorittaneista maksuhäiriö on alle yhdellä sadasta. Havainnot vastaavat ja täydentävät Oksasen ym. (2016) tulosta, jonka mukaan vain peruskoulun käyneillä on selkeästi muuta väestöä suurempi todennäköisyys ajautua velkaongelmiin.

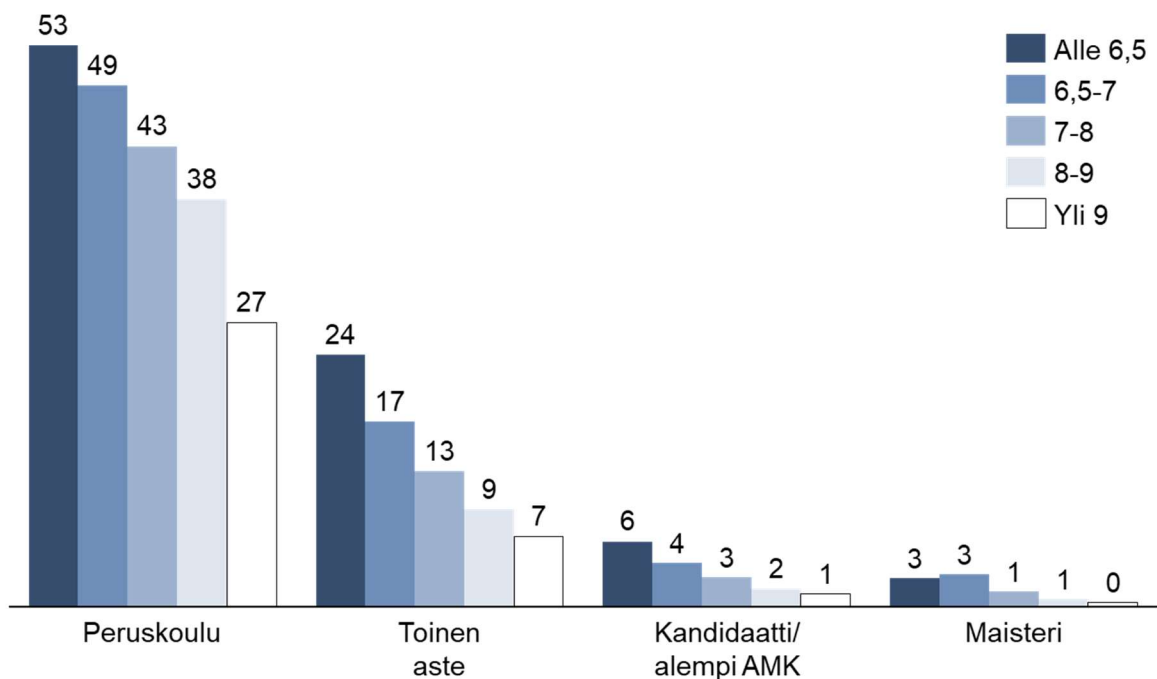
Kuvio 4. Voimassa olevan maksuhäiriömerkinnän yleisyys prosentteina ikäluokan, tilastoidun sukupuolen sekä korkeimman suoritettun koulutustason mukaan marraskuussa 2020 (N = 3 772 879).

Vaikka tämän tutkimuksen tavoitteena ei ole tehdä toimenpidesuosituksia, eikä koulutustaso ole sama asia kuin taloudellinen lukutaito, jonka on puolestaan osoitettu olevan yhteydessä taloudenpidon ongelmiin (Lusardi ja Mitchell, 2011; Gathergood, 2012), voidaan kuvion 4 perusteella tehdä seuraava johtopäätös. Eniten maksuhäiriöitä on niillä, jotka jättävät koulutuksen peruskouluun. Tämän perusteella taloustaitojen opettaminen jo peruskoulussa

olisi perusteltua taloudellisen lukutaidon lisäämiseksi. Taloudellisen lukutaidon koulutuspanosten laittaminen myöhäisempiin koulutusasteisiin tuskin on yhtä vaikuttavaa.

Kuvio 5 tarkentaa kuvion 4 havaintoja kertomalla, miten arvosanat peruskoulussa ovat yhteydessä maksuhäiriön yleisyyteen koulutusasteiden sisällä. Kuviossa hyödynnetään suoritettun koulutustason lisäksi tietoa peruskoulun päättötodistuksen pistekeskiarvosta. Otoksessa ovat mukana suomalaiset, jotka ovat suorittaneet yhdeksännen luokan vuosina 1985-2016.

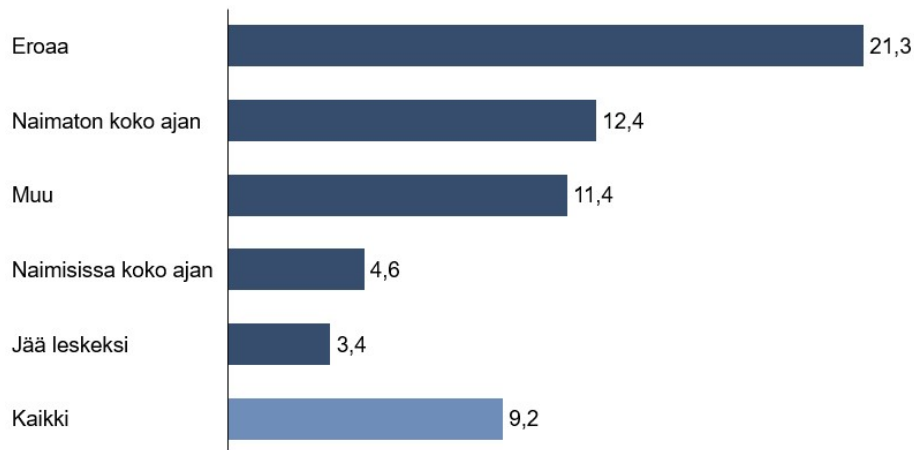
Kuvio 5. Voimassa olevan maksuhäiriömerkinnän yleisyys prosentteina koulutustason ja peruskoulun päättötodistuksen pistekeskiarvon mukaan marraskuussa 2020 (N = 1 190 401).

Vain peruskoulun suorittaneiden joukossa alle 6,5 päättötodistuksen pistekeskiarvon saaneiden keskuudessa maksuhäiriömerkintä on *yli puolella*. Yli 9 pistekeskiarvon saaneiden keskuudessakin maksuhäiriöisten osuus (27%) on suurempi kuin korkeamman koulutustason hankkineiden keskuudessa. Ne, jotka jättivät opinnot peruskouluun melko todennäköisesti saavat maksuhäiriömerkinnän ja todennäköisyys lisääntyy huomattavasti, jos päättötodistuksen pistekeskiarvo on alhainen.

3.2 Elämänmuutokset: avioero ja työllisyystilanne

Avioero ja työttömäksi jääminen ovat tavallisia elämänmuutoksia. Aineistossamme vuosittain avioliitosta eroaa 25 000-26 000 henkilöä ja työttömäksi jää 60 000-99 000 henkilöä. Elämänmuutokset ovat yhteydessä taloudellisiin ongelmiin. Rajjas ym. (2020) viittaavat haasteisiin, joita etenkin ennakoimattomat elämänmuutokset voivat aiheuttaa kulutuksen ja totuttujen tapojen sopeuttamiselle. Lisäksi elämänmuutosten yhteydestä velkaongelmiin raportoivat Majamaa & Rantala (2020), Oksanen ym. (2016) sekä Peura-Kapanen ym. (2016).

Kuvio 6 esittää prosenttiosuuden maksuhäiriömerkintäisistä vuosien 2015-2019 siviilisäädyn kehittymisen mukaan. Avioliitosta eronneilla maksuhäiriön saaneiden osuus on noin 4,6-kertainen verrattuna niihin, jotka olivat naimisissa koko tarkastelujakson ajan. Vastaavasti naimattomina pysyneillä oli noin 2,7-kertainen todennäköisyys saada vähintään yksi maksuhäiriö verrattuna naimisissa pysyviin. Alhaisin todennäköisyys maksuhäiriölle on leskeksi jääneillä.

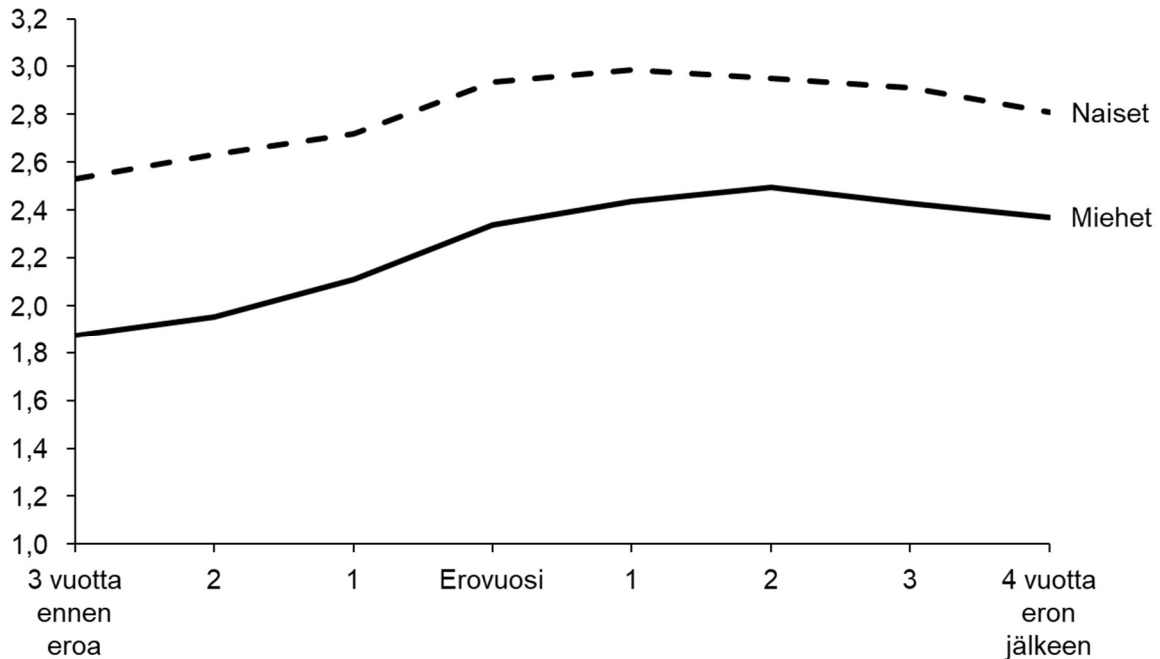
Kuvio 6. Prosenttiosuus suomalaisista, joka saa vähintään yhden maksuhäiriömerkinnän vuosina 2015-2020 sen mukaan, miten heidän siviilisäätynsä vaihteli vuosina 2015-2019 (N = 4 360 324).

Majamaa & Rantala (2020) viittaavat aikaisempiin tutkimuksiin, joiden mukaan erityisesti avioeron läpikäyneet ovat muita useammin *ulosotossa*. Sama avioeron ja oman talouden välinen yhteys näkyy kuviossa 6.

Kuviosta 7 puolestaan nähdään todennäköisyys saada maksuhäiriömerkintä verrattuna muihin suomalaisiin avioerovuoden ympärillä. Kuviossa kunakin vuonna 2015-2019 eronneet henkilöt

on erotettu omaksi ryhmäkseen. Heidän vuosittainen todennäköisyytensä saada maksuhäiriömerkintä välillä 2015-2020 on sitten suhteutettu koko väestön todennäköisyyteen.

Kuvio 7 kertoo, että eroavan maksuhäiriöriski on merkittävästi koholla jo ennen avioeroa ja nousee merkittävästi muita suomalaisia korkeammalle. Esimerkiksi vuonna 2017 noin 5,3% kaikista suomalaisista sai maksuhäiriömerkinnän; kaikista samana vuonna eronneista merkinnän sai noin 2,6-kertainen määrä, 13,7%.

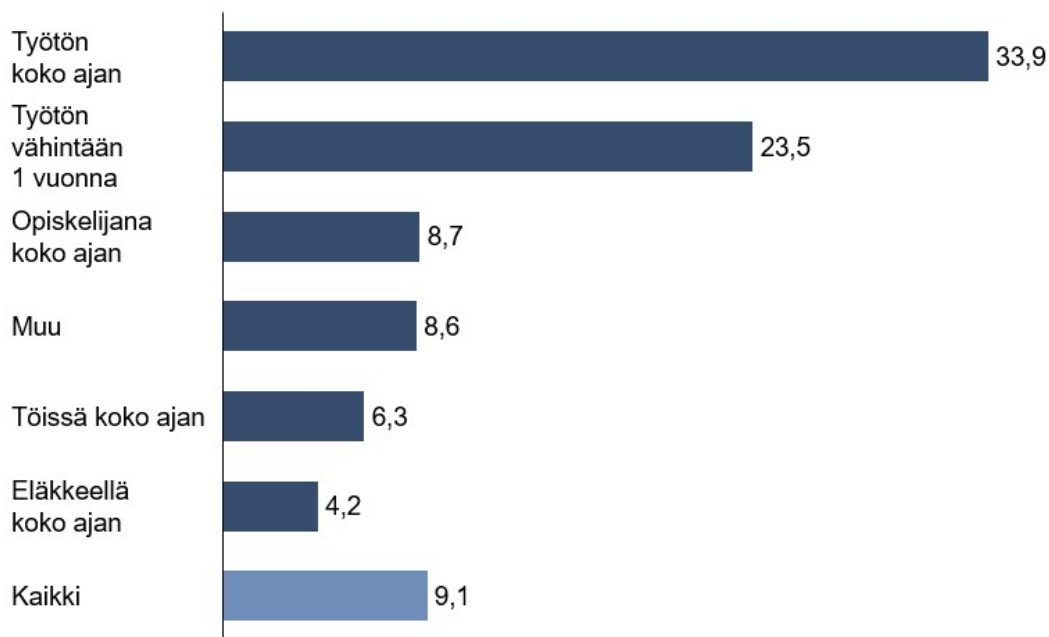

Kuvio 7. Maksuhäiriömerkinnän todennäköisyys suhteessa koko väestöön avioerovuoden ympärillä (N = 127 014). Arvo 1 tarkoittaa samaa todennäköisyyttä kuin koko väestössä, 2 tarkoittaa kaksinkertaista todennäköisyyttä suhteessa koko väestöön, jne.

Erityisesti naisten maksuhäiriöriski on miehiä korkeampi avioeron ympärillä. Kaikkien naisten keskuudessa maksuhäiriöt ovat harvinaisempia ja avioeron yhteydessä korkeampi todennäköisyys saada maksuhäiriö korostuu. Esimerkiksi vuonna 2017 kaikista suomalaisista miehistä maksuhäiriömerkinnän sai 6,5%, kun samana vuonna eronneista miehistä 15,0%. Eronneiden kerroin suhteessa koko väestöön on näin 2,3. Naisten kohdalla vastaavat luvut ovat 4,2% ja 12,4%, jolloin kertoimeksi tulee 2,9.

Avioero ei näyttäisi olevan lyhytaikainen ”elämän nivelkohta”, mikä kertaluonteisesti nostaa maksuhäiriön saamisen todennäköisyyttä merkittävästi, vaan todennäköisyys on ollut koholla jo ennen erovuotta sekä on koholla erovuoden jälkeen.

Seuraavaksi tarkastelemme työttömyyttä. Aikaisemmasta kuviosta 3 nähdään, että työttömistä yli neljäsosalla on maksuhäiriö. Kuviossa 8 tarkastellaan työllisyyden kehittymistä ajanjaksona 2015-2018² ja maksuhäiriöitä. Koko ajanjakson 2015-2018 työttömänä olleista 33,9% sai maksuhäiriömerkinnän vuosina 2015-2020. Vain yhden vuoden ajan työttömänä olleista vastaava osuus on 23,5%. Pitkittynyt työttömyys on siis selvästi yhteydessä todennäköisyyteen saada maksuhäiriömerkintä.

Kuvio 8. Prosenttiosuus suomalaisista, joka saa vähintään yhden maksuhäiriömerkinnän vuosina 2015-2020 sen mukaan, miten he osallistuivat työvoimaan vuosina 2015-2018 (N = 4 331 100).

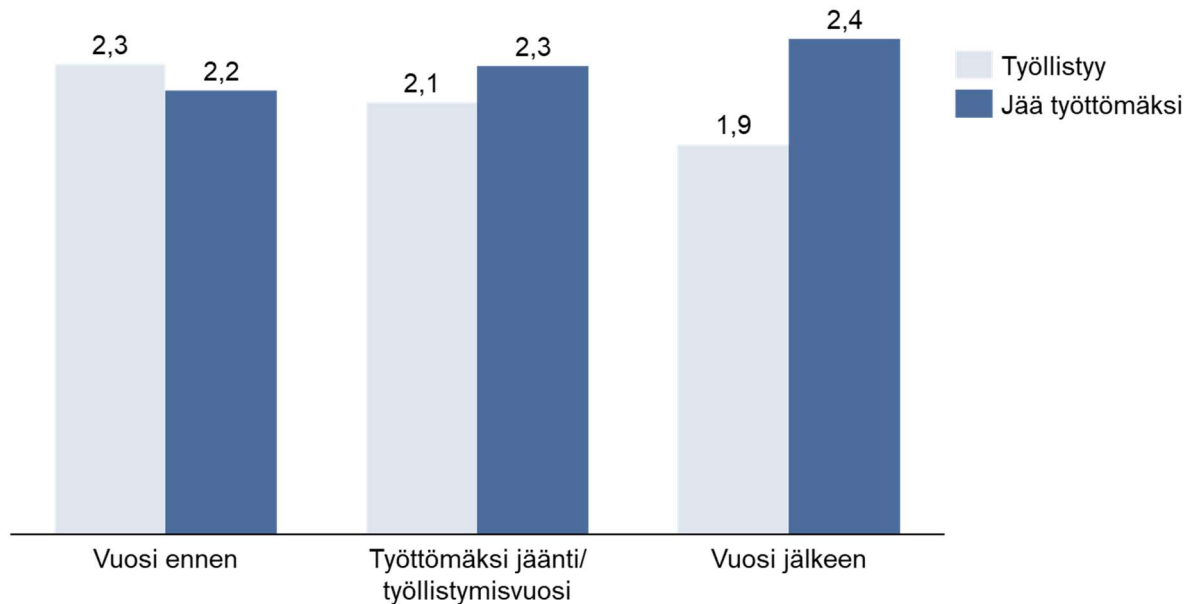
Kuviossa 9 kuvataan maksuhäiriöriskiä suhteessa väestöön työttömäksi joutumisen ja työllistymisen ympärillä. Kuvion 9 ryhmät muodostetaan vuosittain henkilöistä, jotka a) jäävät työttömäksi kyseisenä vuonna tai b) työllistyvät kyseisenä vuonna. Ryhmittely on tehty hyödyntäen Tilastokeskuksen tietoa henkilöiden työllisyystilanteesta kunkin vuoden lopussa. Jos esimerkiksi henkilön pääasiallisesti toiminnaksi ilmoitetaan työtön vuoden 2015 lopussa ja työllinen vuoden 2016 lopussa, luokittelemme hänet vuonna 2016 työllistyneeksi.³

² Vuoden 2019 tiedot eivät ole saatavilla aineistossamme.

³ Tieto pääasiallisesta toiminnasta tilastoinnissa perustuu vuoden viimeiseen viikkoon. Samaan työllistyneiden ryhmään päätyvät siis heti tammikuun ensimmäisellä viikolla vähintään vuoden ajaksi työllistyneet ja vaikka joulukuun puolivälissä ainoastaan kuukauden ajaksi työllistyneet. Toisaalta ne, jotka on luokiteltu työllisiksi ainoastaan väliaikaisesti keskellä vuotta, ryhmitellään jaotellussamme työttömiksi kyseisenä vuonna.

Työttömäksi jääneitä henkilöitä on yllä kuvatun luokittelun mukaan aineistossa yhteensä noin 308 000 vuosina 2015-2018. Työllistyneitä taas on noin 370 000.

Kuviosta 9 huomataan, että työttömyys lisää maksuhäiriöriskiä ja työllistyminen vastaavasti laskee riskiä yhden vuoden horisontilla tapahtumasta.

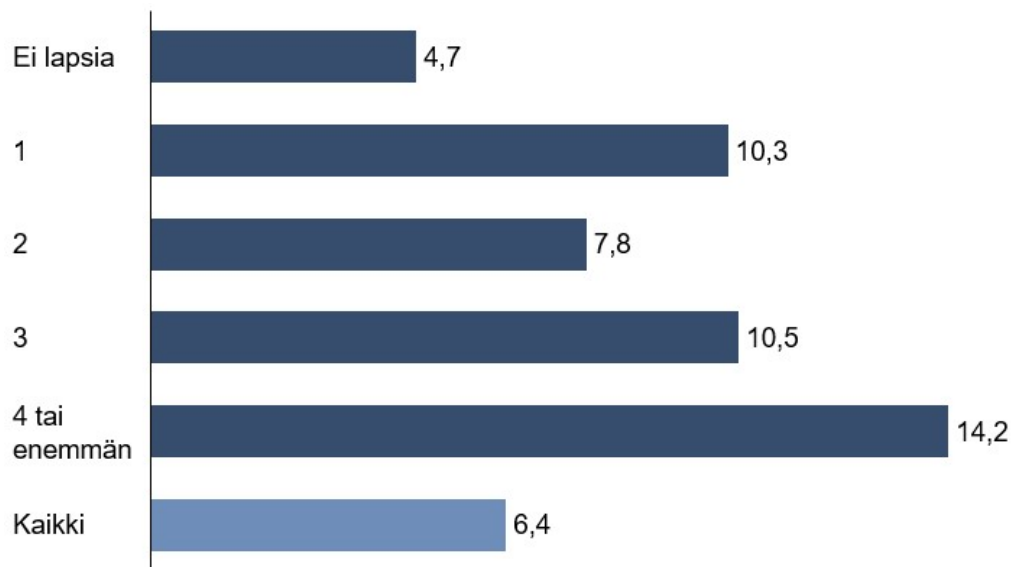

Kuvio 9. Maksuhäiriömerkinnän todennäköisyys suhteessa koko väestöön työttömäksi jäämisen ja työllistymisen ympärillä (N = 678 285). Arvo 1 tarkoittaa samaa todennäköisyyttä kuin koko väestössä, 2 tarkoittaa kaksinkertaista todennäköisyyttä suhteessa koko väestöön, jne.

3.3 Kotitalouden lasten lukumäärä

Lasten lukumäärä ja erityisesti ensimmäisen lapsen saaminen on aiemmissa tutkimuksissa yhdistetty talousvaikeuksiin. Oksanen ym. (2016) mukaan ensimmäisen lapsen syntymä ennustaa miehille korkeampaa velkaongelmien todennäköisyyttä syntymää seuraavina vuosina. Majamaa & Rantala (2020) raportoivat, että tarkasteltaessa *ulosotossa* olevia lapsiluvun mukaan lukumääräisesti eniten koko tarkasteluajanjakson ajan (vuodet 2008–2019) ulosotossa oli lapsettomia. Lapsettomia on väestössä kuitenkin enemmän kuin esimerkiksi yksilapsisia perheitä.

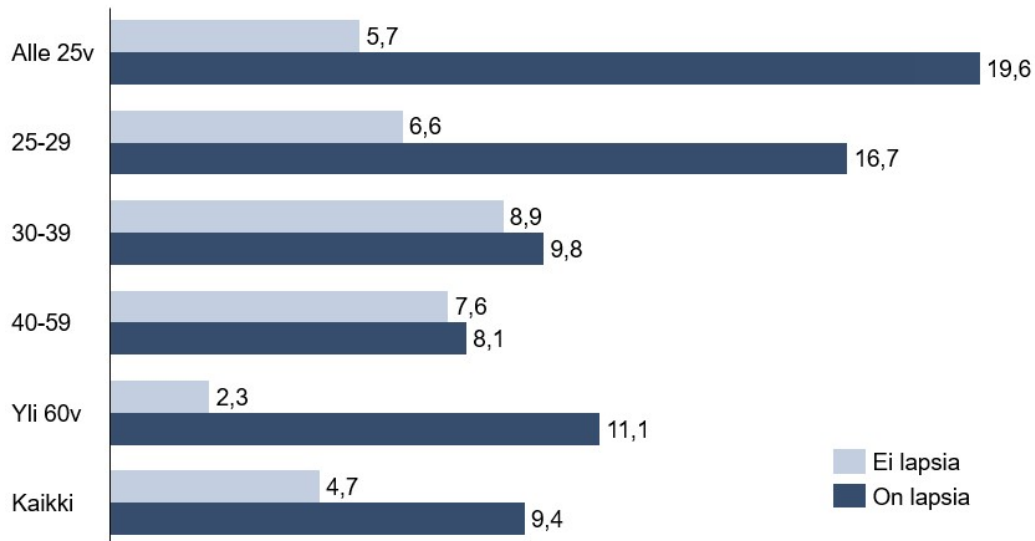
Kuviossa 10 on esitetty osuus väestöstä, joilla on voimassa oleva maksuhäiriömerkintä marraskuussa 2020 jaoteltuna alle 18-vuotiaiden, samassa taloudessa asuvien lasten lukumäärän mukaan.⁴

Kuvio 10. Prosenttiosuus suomalaisista, joilla oli voimassa oleva maksuhäiriömerkintä marraskuussa 2020 samassa taloudessa asuvien alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärän mukaan (N = 2 558 325).

Lapsettomista vain 4,7%:lla oli maksuhäiriömerkintä marraskuussa 2020. Tässä ryhmässä on yhteensä 1,8 miljoonaa henkilöä. Tällä perusteella voidaan todeta, että lapsettomuus ei ole yhteydessä suurempaan todennäköisyyteen saada maksuhäiriömerkintä vaan pikemminkin päinvastoin. Selvästi suurin todennäköisyys saada maksuhäiriö on niillä aikuisilla, joilla asuu vähintään neljä lasta samassa taloudessa. Näitä talouksia aineistossa on kaiken kaikkiaan 19 371, mikä on vähemmän kuin esimerkiksi yhden lapsen talouksia (N = 402 208). Kiinnostavaa on huomata, että kaksilapsisilla perheillä on lapsiperheistä suhteellisesti vähiten maksuhäiriöitä.

⁴ Kuviossa 10 on huomioitu vain ne henkilöt, joiden asema omassa kotitaloudessaan on perheen pää tai puoliso. Lapseksi määritellään alle 18-vuotiaat, samassa taloudessa asuvat omat tai puolison biologiset lapset tai ottolapset, mutta ei kasvattilapsia tai huollettavia lapsia.

Kuvio 11. Maksuhäiriömerkinnän prosenttiosuus luokassa samassa taloudessa asuvien lasten ja oman iän mukaan marraskuussa 2020 (N = 2 558 325).

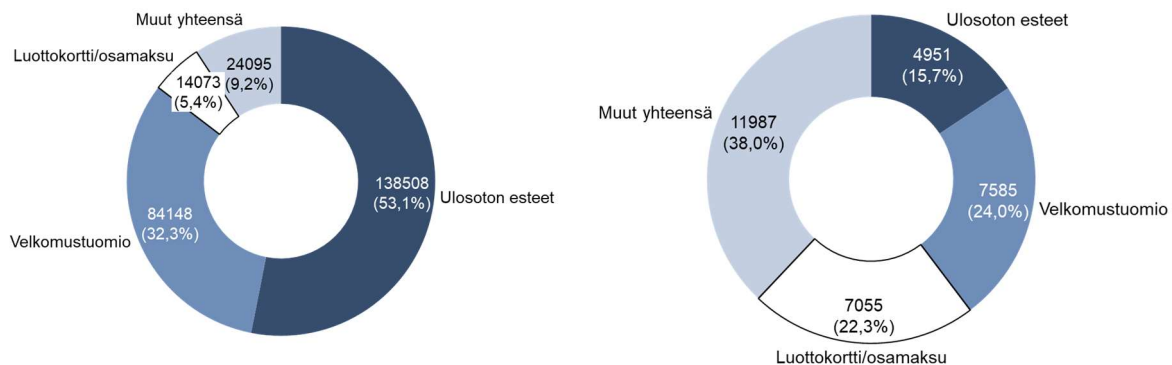
Kuviossa 11 on esitetty maksuhäiriöisten osuus eri ryhmissä iän ja lasten mukaan (”Ei lapsia”, ”On lapsia”). Lapsiperheissä erityisesti alle 30-vuotiailla aikuisilla on suuri todennäköisyys saada maksuhäiriömerkintä. Vastaavasti lapsettomilla todennäköisyydet ovat lapsiperheitä alhaisempia kaikissa ikäryhmissä.

Kappaleessa 3 esitetyn perusteella voidaan kokonaisuudessa todeta, että keskimääräistä useammin maksuhäiriö on henkilöllä, jolla on alhainen koulutustaso, on kokenut avioeron, kokee työttömyyttä ja/tai jolla on taloudessa alaikäisiä lapsia.

4. Maksuhäiriömerkintöjen kehitys tyypeittäin

Kappaleen 4 kuvioissa maksuhäiriömerkinnät on jaoteltu niiden koodien perusteella neljään tyyppiin:

- ”Ulosoton esteet” -kategoria sisältää kaksi koodia: UMS tarkoittaa tilannetta, jossa ulosottoa ei ole voitu suorittaa, koska henkilö on todettu varattomaksi; UMV tarkoittaa vastaavaa tilannetta niin kutsutun suppean ulosoton tapauksessa.
- ”Velkomustuomio” -kategoria sisältää koodit YVK (yksipuolinen tuomio) ja SVK (molempia osapuolia kuultu).
- ”Luottokortti/osamaksu” -kategoria sisältää koodit LKP (Tililuottoon tai luottokorttiin liittyvä maksuhäiriö) ja OSP (kertaluottoon tai osamaksusopimukseen liittyvä maksuhäiriö)
- ”Muut yhteensä” -kategoria sisältää kaikki muut koodit, mukaan lukien UMP (velallisen palkan tai muun toistuvaistulon ulosmittaus on jatkunut kahden vuoden aikana vähintään 18 kuukauden ajan)

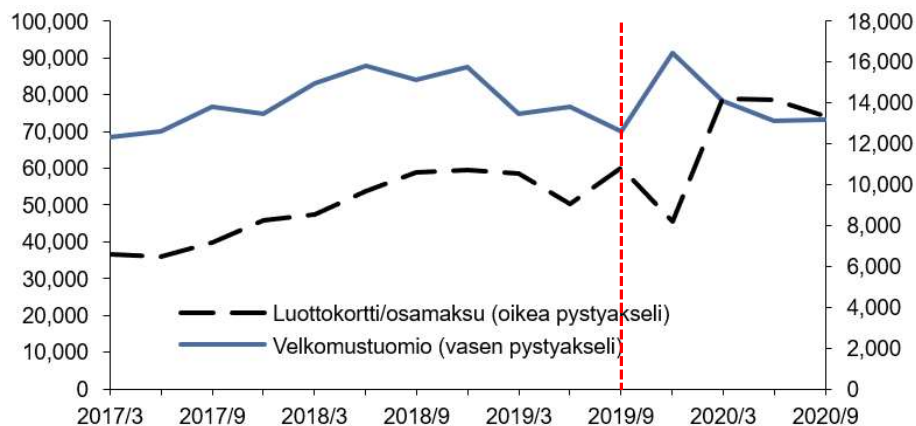
Kuvio 12. Uuden maksuhäiriömerkinnän vuonna 2019 saaneet henkilöt maksuhäiriön tyyppin mukaan (vasen puoli, N = 260 824) ja uuden maksuhäiriömerkinnän saaneiden henkilöiden lukumäärän kasvu vuodesta 2015 vuoteen 2019 maksuhäiriön tyyppin mukaan (oikea puoli, N = 31 578).

Kuvion 12 vasen puoli kertoo maksuhäiriöitä saaneiden henkilöiden lukumäärän vuonna 2019 maksuhäiriön tyyppin mukaan. Kuvion 12 oikea puoli kuvaa kehitystä vertaamalla vuotta 2019 vuoteen 2015. Kaiken kaikkiaan maksuhäiriömerkintöjä saaneiden henkilöiden lukumäärä on 31 578 henkilöä suurempi vuonna 2019 kuin vuonna 2015. Oikean puolen jakauma siis näyttää, miten tämä kasvu vuodesta 2015 vuoteen 2019 jakautui eri maksuhäiriötyyppien kesken.

Suhteellisesti eniten ovat kasvaneet ”Luottokortti/osamaksu” -perusteiset maksuhäiriömerkinnät. ”Muut yhteensä” -tyypin suuri kasvu johtuu lähinnä pitkäaikaista ulosottoa merkitsevien UMP-merkintöjen kasvusta: se oli suuruudeltaan 10 200 henkilöä. UMP-merkintä rekisteröidään, kun henkilön palkan tai muun säännöllisen tulon ulosotto on ollut voimassa vähintään 18 kuukautta viimeisten kahden vuoden aikana. UMP-merkintöjen kasvu näyttäisi kertovan siitä, että ulosottosuunnitelmien kestot ovat keskimäärin pidentyneet.

Kuvio 13 näyttää saatujen yksittäisten maksuhäiriömerkintöjen kokonaismäärän vuosineljänneksittäin vuoden 2017 tammikuun alusta vuoden 2020 lokakuun loppuun ”Luottokortti/osamaksu” ja ”Velkomustuomio” -perusteisille maksuhäiriöille. Tavoitteenamme on tutkia, näkyykö vuoden 2019 syyskuussa asetettu vakuudettomien kulutusluottojen 20% korkokatto uusien maksuhäiriöiden määrässä. Tarkastelu on siksi rajattu kahteen merkintätyyppiin, jotka selkeimmin kuvaavat uusista maksamattomista vaateista aiheutuneita maksuhäiriöitä: velkomustuomioihin sekä luottokorttiin tai osamaksuun liittyviin merkintöihin.

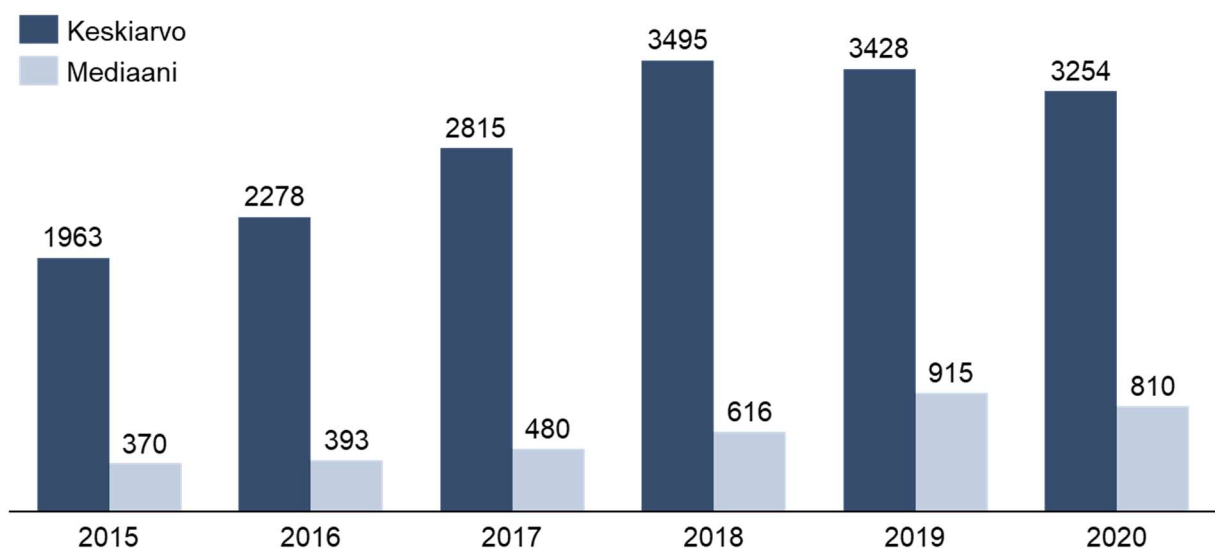
Kuvio 13. ”Luottokortti/osamaksu” ja ”Velkomustuomio” maksuhäiriön perusteena (kappaletta), kehitys vuosina 2017-2020 (N = 8 751 832). Punainen katkoviiva on merkitty syyskuulle 2019, jolloin 20%:n korkokatto astui voimaan.

Luottokortteihin ja osamaksusopimukseen liittyvät merkinnät, jotka voidaan ilmoittaa velkojan toimesta rekisteriin silloin, kun lasku on ollut maksamatta 60 vuorokautta, nousevat vuoden 2020 ensimmäisestä neljänneksestä alkaen selkeästi aiempaa korkeammalle tasolle. Tämä voidaan tulkita siten, että syyskuun 2019 korkokatolla olisi ollut maksuhäiriömerkintöihin niitä kasvattava vaikutus. Vaikka käytettävissä oleva aineisto ei mahdollista täysin varmaa päättelyä seurausketjusta, on todennäköistä, että osa velkakierteessä olevista suomalaisista on saanut

maksuhäiriömerkinnän vuonna 2020, koska korkean riskin lainaajille ei ole ollut luottoa enää saatavilla yhtä helposti kuin ennen korkokaton voimaan saattamista.

Velkomustuomioiden osalta nousua ei nähdä kuviossa 13, joka päättyy syyskuuhun 2020. Velkomustuomioiden osalta viive velan erääntymisestä merkinnän rekisteröimiseen on yleensä noin 4-6 kuukautta, joten on mahdollista, että mahdollinen nousu näkyisi vasta syyskuun 2020 jälkeen.

Kuvio 14 näyttää velkomustuomio-tyyppiseen maksuhäiriömerkintään liittyvän velan rahasumman keskiarvon ja mediaanin vuosina 2015-2020. Mukana ovat vain ne velkomustuomiot, joista on aiheutunut kyseisen henkilön ensimmäinen aineistossamme näkyvä maksuhäiriömerkintä. Varsinkin mediaania tarkasteltaessa näyttäisi siltä, että noin keskimääräisen suomalaisen 1-2 viikon nettopalkka on ollut velkomustuomion kohteena. Nämä summat ovat olleet myös nousussa. Keskiarvon ja mediaanin suuri ero kertoo siitä, että velkomustuomioiden kohteena on usein myös yksittäisiä yli kymmenen tuhannen euron saatavia. Maksuhäiriömerkinnästä aiheutuva vuosia kestävä haitan arvo on todennäköisesti suurimmalle osalle maksuhäiriöisistä rahamääräisesti suurempi kuin mediaanivelkomustuomion summa. Vuonna 2020 todennäköisesti ensimmäisen velkomustuomion kohteena oli mediaaniltaan 810 euron saatava.

Kuvio 14. Ensimmäisen velkomustuomion keskimääräinen ja mediaanisumma vuosina 2015-2020, euroa (N = 1 714 056).

5. Maksuhäiriöiden kasaantuminen

Luvussa 2.1. totesimme, että koko ajanjaksolla 2015-2020 vähintään yhden maksuhäiriömerkinnän sai noin 450 000 suomalaista ja heidän keskuudessaan saatujen merkintöjen lukumäärä on keskimäärin 19,4. Maksuhäiriöt siis kasaantuvat.

Taulukossa 2 esitetään tarkempaa jaottelua maksuhäiriömerkintöjen lukumääristä ja lähteistä henkilötasolla. Taulukossa ovat mukana henkilöt, joilla on vähintään yksi voimassa oleva maksuhäiriömerkintä marraskuussa 2020. Maksuhäiriömerkintätyypeittäin taulukoituna luvut kertovat, kuinka monta kyseisen tyypin merkintää henkilö sai yhteensä, mikäli hän sai vähintään yhden tämän tyypin merkinnän. Aiempien maksuhäiriötyyppien lisäksi tässä taulukossa on otettu tarkasteluun maksuhäiriökoodi UMP, pitkäkestoinen ulosotto.

Taulukko 2. Maksuhäiriöiden lukumäärä per henkilö marraskuussa 2020

	Keskiarvo	Mediaani	Henkilöiden lkm
Kaikki yhteensä	22,9	14	368 192
<u>Merkintätyypeittäin:</u>			
- Ulosoton esteet	22,1	12	293 842
- Pitkäkestoinen ulosotto	1,4	1	109 424
- Velkomustuomio	5,1	3	337 493
- Luottokortti/osamaksu	2,2	1	87 527
- Muu	2,3	3	40 299

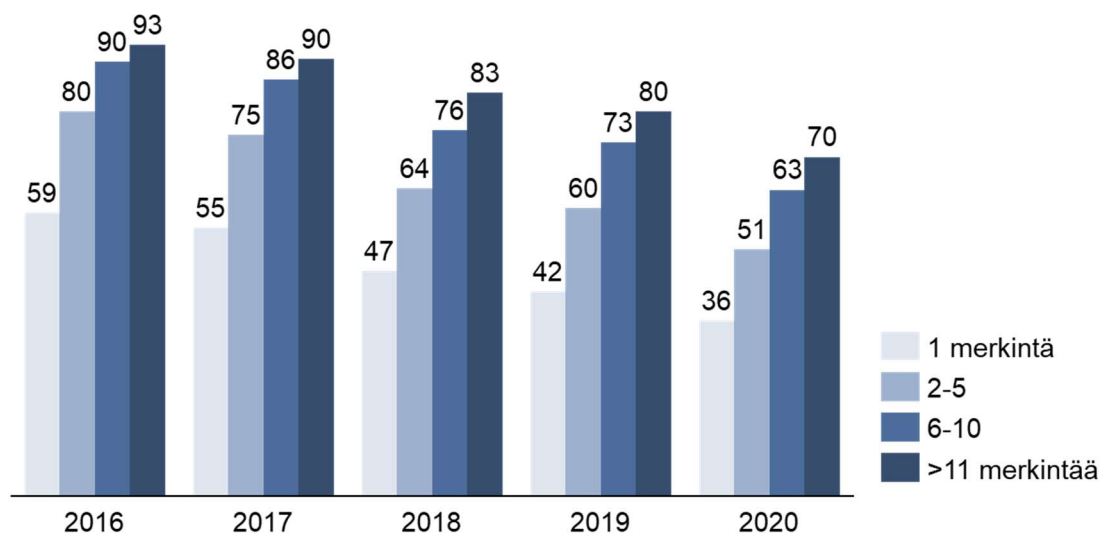
Lukujen perusteella on selvää, että maksuhäiriömerkinnät kasaantuvat. Marraskuun 2020 keskiarvo on 22,9 maksuhäiriömerkintää ja tämä kattaa kaikki tuolloin maksuhäiriörekisterissä olevat merkinnät, myös ennen vuotta 2015 saadut mutta edelleen voimassa olevat maksuhäiriömerkinnät.

Luottokortti/osamaksu -kategoriassa kyseisellä aikavälillä sai maksuhäiriömerkinnän yhteensä 87 527 henkilöä. Keskimäärin nämä henkilöt saivat 2,2 luottokortti/osamaksu -tyypin merkintää, mediaanin ollessa yksi.

Kokonaisuutena, maksuhäiriöiden lukumäärän kasaantuminen selittyy suurelta osin ulosoton esteillä. Henkilön joutuessa ulosottoon ilman ulosmitattavaa omaisuutta ulosottoprosessi hyvin usein jatkuu ja maksuhäiriöitä merkitään henkilölle lisää.

Suomen Asiakastieto (2020b) raportoi, että maksuhäiriöttömistä suomalaisista noin 1% saa vuoden aikana maksuhäiriömerkinnän. Tuore, alle vuoden ikäinen maksuhäiriömerkintä ennakoii uutta merkintää peräti 72 prosentin todennäköisyydellä.

Kuvio 15 kertoo, kuinka suuri prosenttiosuus henkilöistä, jotka saivat yhden tai useamman maksuhäiriömerkinnän vuonna 2015 (N=223 818), saavat uusia maksuhäiriömerkintöjä myös vuosina 2016-2020. Näin on tarkoitus valaista sitä todennäköisyyttä, jolla merkinnän saaneet ihmiset jäävät maksuhäiriörekisteriin pidemmäksi aikaa kuin mitä vain yksittäinen merkintä edellyttäisi.

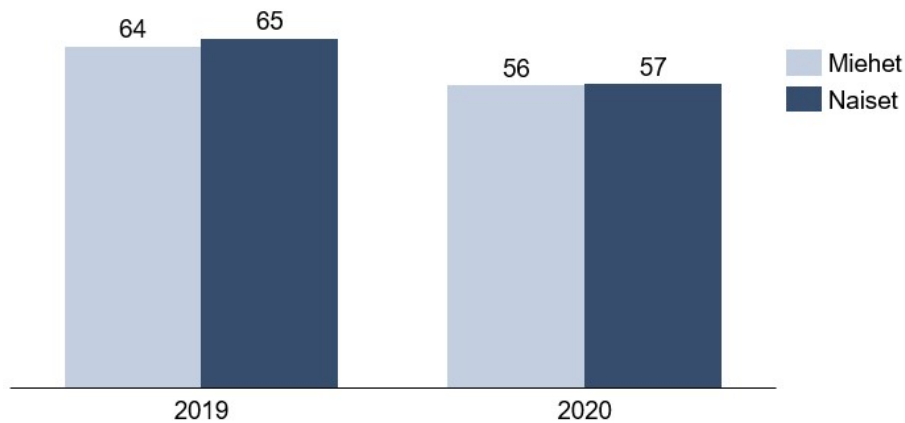
Kuvio 15. Prosenttiosuus vuonna 2015 maksuhäiriömerkintöjä saaneista henkilöistä, joka saa vähintään yhden merkinnän myös vuosina 2016-2020 (N = 223 818). Jaottelu vuoden 2015 merkintöjen lukumäärän mukaan.

Kuviosta nähdään, että uusien maksuhäiriömerkintöjen saamisen todennäköisyys on aikaisempaa merkintää seuraavina vuosina korkea. Esimerkiksi niistä 53 411 henkilöstä, jotka saivat vuonna 2015 yhden maksuhäiriömerkinnän, noin 60% saa vähintään yhden merkinnän myös vuonna 2016. Edelleen vuonna 2020, viisi vuotta myöhemmin, yli kolmasosa näistä henkilöistä sai uusia merkintöjä.

Kun taas tarkastellaan henkilöitä, jotka vuonna 2015 saivat kuudesta kymmeneen merkintää, nähdään, että 90% heistä saa merkintöjä myös vuonna 2016. Vielä vuonna 2020 uusia merkintöjä saavien henkilöiden osuus on tästä joukosta yli 60%. Kun henkilö saa yhden maksuhäiriömerkinnän, todennäköisyys saada uusia merkintöjä kasvaa. Jos merkintöjä on vuodessa useampi kuin yksi, todennäköisyys kasvaa entisestään.

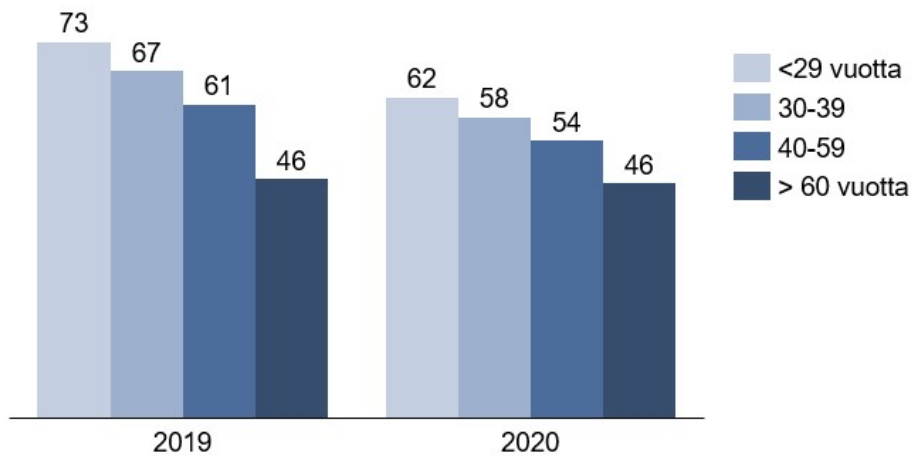
Kuvioissa 16-19 tarkastellaan tarkemmin niitä 42 177 henkilöä, jotka saavat *ensimmäisen maksuhäiriömerkintänsä tässä aineistossa* vuonna 2018. Kuvaajat siis selventävät, ovatko henkilöiden taustamuuttujat tai saadun maksuhäiriömerkinnän tyyppi yhteydessä todennäköisyyteen, jolla maksuhäiriön saaneet henkilöt saavat uusia merkintöjä vuosina 2019 tai 2020.

Kuviosta 16 nähdään, että uusien merkintöjen kumuloitumisen todennäköisyys ei juuri eroa kahden tilastoidun *sukupuolen* välillä.

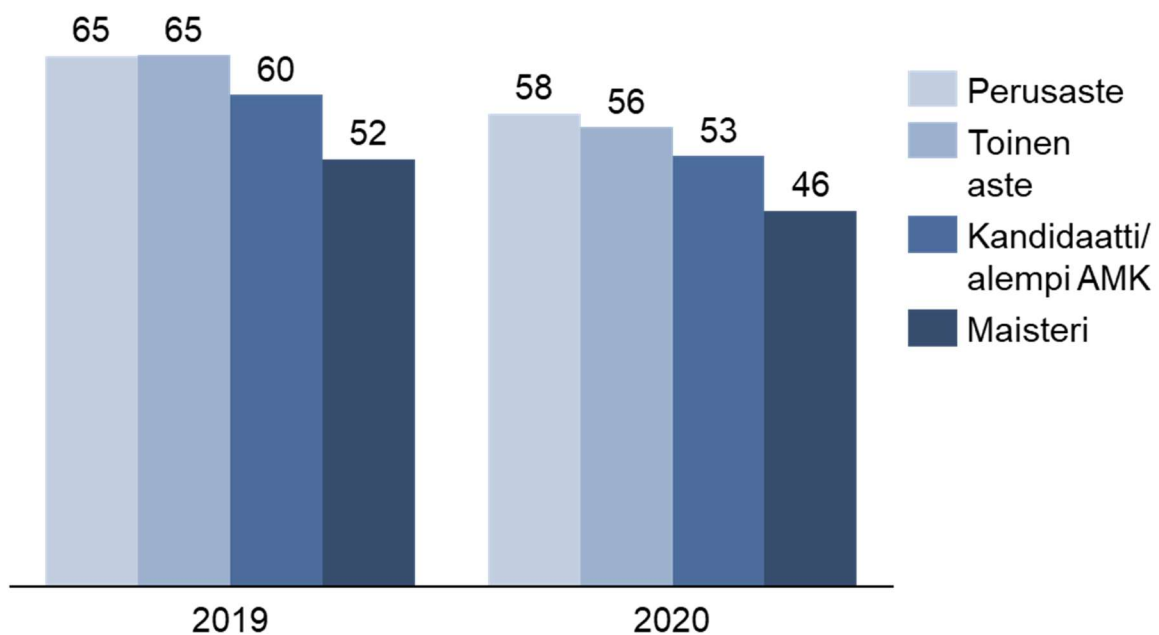
Kuvio 16. Prosenttiosuus vuonna 2018 maksuhäiriömerkintöjä saaneista henkilöistä (N = 42 177), joka saa vähintään yhden merkinnän myös seuraavien vuosien aikana – jaottelu tilastoidun sukupuolen mukaan.

Kuviosta 17 nähdään, että merkintöjen kasaantumisen todennäköisyys laskee *iän* myötä. Erityisesti nuorilla todennäköisyys saada uusia merkintöjä ensimmäisen merkinnän jälkeen on hyvin suuri. Kuitenkin jopa eläkeikää lähentelevillä tai eläkkeellä olevien ryhmässä (>60 vuotta) lähes puolet saavat uuden maksuhäiriömerkinnän seuraavana vuonna ensimmäisen maksuhäiriömerkinnän jälkeen.

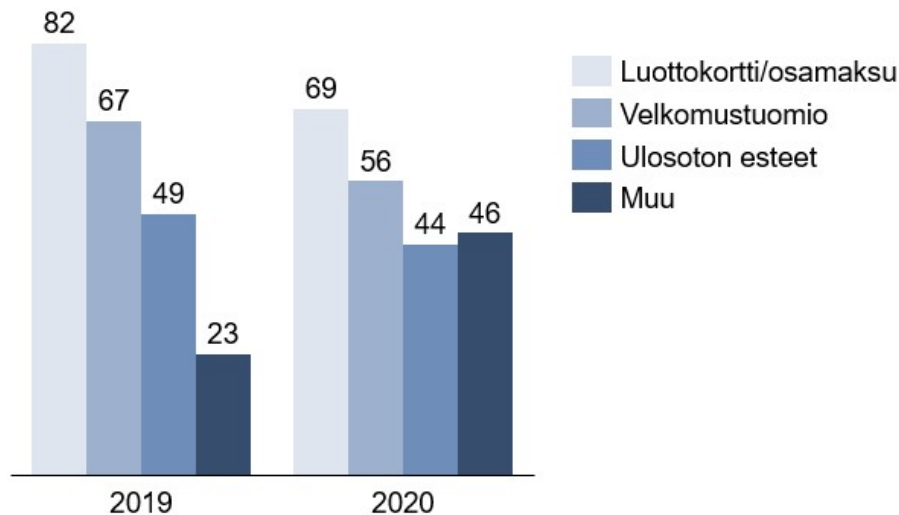
Kuvio 17. Prosenttiosuus vuonna 2018 maksuhäiriömerkintöjä saaneista henkilöistä (N = 42 177), joka saa vähintään yhden merkinnän myös seuraavien vuosien aikana – jaottelu ikäryhmän mukaan.

Kuviosta 18 nähdään, että merkintöjen kasaantumisen todennäköisyys laskee *koulutustason* noustessa, mutta vain hieman.

Kuvio 18. Prosenttiosuus vuonna 2018 maksuhäiriömerkintöjä saaneista henkilöistä (N = 42 177), joka saa vähintään yhden merkinnän myös seuraavien vuosien aikana – jaottelu koulutustason mukaan.

Kuviosta 19 nähdään, että maksuhäiriömerkintöjen kasaantumisen todennäköisyys on selvästi suurin silloin, kun ensimmäisen saadun maksuhäiriömerkinnän tyyppi on *Luottokortti/osamaksu*.

Kuvio 19. Prosenttiosuus vuonna 2018 maksuhäiriömerkintöjä saaneista henkilöistä (N = 42 177), joka saa vähintään yhden merkinnän myös seuraavien vuosien aikana – jaottelu ensimmäisen saadun merkinnän tyypin mukaan.

6. Johtopäätökset

Tämä tutkimus on luonteeltaan kuvaileva: se pyrkii kuvaamaan maksuhäiriöiden taustatekijöitä aikaisempia tutkimuksia täsmällisemmin ja laajemmin. Tutkimuksien tulokset voidaan tiivistää seuraavasti:

- Uusien maksuhäiriöitä saaneiden henkilöiden määrä kasvaa noin 3% vuodessa.
- Henkilöt, joilla on maksuhäiriömerkintä, ovat muuhun väestöön verrattuna nuorempia, heillä on pienemmät käytettävissä olevat tulot ja vähemmän velkaa. He puhuvat keskimääräistä useammin äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia.
- Työttömät ja vuokralla asuvat ovat ylliedustettuina maksuhäiriöitä saaneiden joukossa.
- Matala koulutustaso ja alhainen pistekeskiarvo peruskoulussa ovat yhteydessä korkeampaan riskiin saada maksuhäiriömerkintä.
- Eroavilla ja työttömäksi joutuvilla on korkeampi maksuhäiriöriski myös ennen eroa ja työttömyyttä, sekä näiden tapahtumien jälkeen.

- Lapsettomilla kotitalouksilla on vähemmän maksuhäiriöitä kuin lapsiperheillä. Kaksilapsisilla perheillä on suhteessa vähemmän maksuhäiriöitä kuin muilla lapsiluvuilla. Nuorilla lapsiperheillä on erityisen kohonnut riski saada maksuhäiriömerkintä.
- Maksuhäiriöt, jotka ovat yhteydessä luottokorttivelkaan tai osamaksuun ovat erityisesti kasvaneet viime vuosina.
- Henkilön ensimmäisen velkomustuomion kohteena oli vuonna 2020 mediaaniarvoltaan 810 euron saatava.
- Maksuhäiriömerkinnät kasaantuvat. Jos henkilö saa maksuhäiriömerkinnän, riski saada uusi maksuhäiriömerkintä seuraavana vuonna on hyvin korkea. Jos maksuhäiriömerkintöjä on vuodessa useampi, riski kasvaa entisestään.
- Korkeampi ikä ja koulutus vähentävät todennäköisyyttä sille, että maksuhäiriömerkintöjä kasaantuu yhdelle henkilölle. Tilastoitu sukupuoli ei ole yhteydessä maksuhäiriöiden kasaantumiseen.

Lähteet

- Eurostat, Population and Social Conditions. [Database - Eurostat \(europa.eu\)](#). Viitattu 4.5.2021.
- Gathergood, J. (2012). Self-control, financial literacy and consumer over-indebtedness. *Journal of Economic Psychology*, 33(3), 590-602.
- Lusardi, A & Mitchell, O.S. (2011) Financial Literacy Around the World: an Overview. *Journal of Pension Economics and Finance* 10:4, 497-508.
- Majamaa, K. & Rantala, H. (2020). Katsaus viime vuosien ylivelkaantumiskehitykseen. Valtioneuvoston selvitys 2020:5.
- Oksanen, A., Aaltonen, M. & Rantala, K. (2015). Social determinants of debt problems in a Nordic welfare state: a Finnish register-based study. *Journal of Consumer Policy* 38, 229-246.
- Oksanen, A., Aaltonen, M. & Rantala, K. (2016). Debt problems and life transitions: a register-based panel study of Finnish young people. *Journal of Youth Studies* 19(9), 1184-1203.
- Peura-Kapanen, L., Aalto, K., Lehtinen, A.-R. & Järvinen, R. (2016). Ylivelkaantumisen ehkäisy ja hoidon tehostaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisu 26/2016.
- Raijas, A., Kalmi, O., Ranta, M. & Ruuskanen, O-P. (2020). Suomalaisten talousosaaminen – Analyysi 2000-luvulla tehtyjen tutkimusten ja selvitysten perusteella. *Suomen Pankki A*: 119, 2020.
- Suomen Asiakastieto (2020a). Joka kymmenennellä miehellä on maksuhäiriö. 8.10.2020.
- Suomen Asiakastieto (2020b). 390 000 suomalaisella on maksuhäiriömerkintöjä – vanhatkin häiriöt kertovat riskistä. 2.7.2020.
- Tilastokeskus, Kotitalouksille myönnettyt lainat 31.12. [Rahoitus ja vakuutus | Tilastokeskus](#), viitattu 3.5.2021.